

KAREL DE STOUTE.

Te midden van zijn triumftocht over dooden en stervenden hield de zwakke, ongewapende arm van een Bisschop den Bourgondiër tegen.

De Bourgondiër hield het uitgetrokken zwaard in de hand; onder de hoeven van zijn strijdros kromden zich de gewonden en de stervenden, en eene vrouw strekte de armen smeekende naar hem uit, om erbarming roepend.

De overwinnaar zag haar niet; ook zag hij de gewonden en de stervenden niet, maar dien Bisschop van Namen, die hem aan den ingang der kerk dreigend tegemoet durfde treden — dien zag hij wel.

Met een mengeling van haat en minachting staarde hij op den Bisschop; ook verwonderde hij zich, dat deze man hem durfde tegenkomen. Want hij, Karel de Stoute, was de overwinnaar; hij had de stad veroverd, en zij lag te krimpen aan zijn voeten.

De straten van Nesle stroomden van bloed. De stad was stormenderhand genomen, en het Bourgondisch-Nederlandsche leger hield een schrikwekkend gericht. Er werd niemand gespaard, want de bloeddorst moest gelescht; niet de arm der moeder, maar de spies van den landsknecht beurde den zuigeling op uit de wieg.

Karel de Stoute telde thans 39 jaar. Hij was de zoon van Filips den Goede, van wien hij wel het kwade maar niet het goede had geërfd; zijn moeder was Isabella van Portugal, aan wie hij door zijn gesloten karakter herinnerde. Hij was rein van zeden, maar werd door een brandende eerzucht verteerd; de naam van zijn vader deed hem denken aan Filips van Macedonië, en hij vleide zich met de gedachte, een Alexander te worden. Hij had een hart voor kunsten en wetenschappen, maar de oorlogsroem ging hem boven alles; hij hechte aan tooverij en waarzegging; hij bezat een stalen werkkraft, maar hij had een ooplopend temperament, en in zijn aanvallen van woede dreigde hij alles te verpletteren.

De listige, gevaarlijke Koning Lodewijk XI had hem zoo pas bedrogen, en hij was over de rivier de Somme getrokken, om zich te wreken. Het Fransche volk zou het moeten ontgelden, wat een Fransche Koning had misdaan. Kon de Bourgondiër niet den troon van den Koning, zoo kon hij toch de woningen van diens onderdanen bereiken, en hij zou het land verwoesten te vuur en te zwaard.

Haat kweekt haat, en geweld kweekt verbittering. Karel zond zijn schildknaap naar Nesle, om de overgave der stad te eischen, en de schildknaap werd gedood.

Het was een afschuwelijke daad; het was een krenking van het volkenrecht, een moord, en, had Karel de strenge bestraffing der schuldigen geëischt, zoo ware er niets tegen te zeggen geweest. Doch die bestraffing was hem niet voldoende; zijn wraakzucht eischte een grooter zoenoffer, en het gegil der stervende stad vervulde de lucht.

Alles beefde voor den geweldige — alles sidderde, zijn soldaten stormden de huizen binnen, en het Bourgondische staal was hard en scherp.

Er was slechts één man, die niet beefde voor den Bourgondiër — het was de Bisschop van Namen. De Bisschop was ongewapend; hij droeg slechts de teekenen zijner bisschoppelijke waardigheid, en de hand uitstrekkend, vervloekte hij den overwinnaar.

Karel de Stoute trok zich den vloek weinig aan; met het zwaard in de ééne en de brandtoorts in de andere hand, verscheen hij in Normandië, en hij verwoestte den oogst op den akker.

Zijn kostbare legers, die de landzaten uitmergelden,

verwekten intusschen in Nederland een hevige misnoegen, en in Zierikzee begon het volk op de been te komen. Zij sloegen een priester en een baljuw dood, en wierpen de lijken uit de ramen van het stadhuis op straat. Karel herstelde snel de orde; de ingezetenen moesten hem knielend om vergiffenis smeeken en een zware boete betalen. Dordrecht haastte zich om hem te huldigen; hij verscheen met zijn gevreesde artillerie voor Nijmegen, nam de vesting, en hechte Gelderland aan zijn hertogskroon.

De roem van zijn naam was zijn hoogste streven; het geluk van zijn onderdanen liet hem koud, en het volk beriep zich tevergeefs op zijn privilegiën. Hij eischte blinde gehoorzaamheid; „Ik wil liever gehaat dan veracht worden!” schreeuwde hij den Gentenaren in de ooren, en hij regeerde met een ijzeren schepter. De zonderlingste geruchten deden over hem de ronde, het volk sprak over hem als over een geheimzinnig monster dat men niet tarten moest en sommigen zagen in hem den Antichrist, die komen zal.

Het ongelukkige Luik had het ondervonden, dat men hem niet straffeloos tartte. Het was op het smadelijkst vernederd. Zijn muren en zijn poorten waren gesloopt; zijn koperen kolom, die als het palladium zijner gemeentelijke vrijheid op het marktplein had geprikt, was als een zegeteeken naar Brugge verplaatst, en het had door Karel dit opschrift ontvangen: „Richt uw hoofd niet fier naar boven, maar leer door mijn val, dat niets bestendig is! Nog onlangs was ik het zinnebeeld van Luiks aanzien en macht, de luister van een onverwinbaar volk. Thans sta ik als een teeken van gevallen grootheid, ten spot van het gepeupel, terwijl ik erkennen moet, door Karels hand gevallen te zijn.”

Zijn bijnaam van den Stoute had Karel te danken aan zijn vermetelheid, doch zijn vermetelheid werd door geen wijsheid getemperd, en hij streefde naar het onbereikbare. Hij bezat thans het geduchtste leger van West-Europa, doch hij was er niet mee tevreden; zijn begeerlijkheid wies — hij was als die trotsche koperen kolom, toen zij nog op het Luiker marktplein prijkte.

Hij smeedde het plan, om Duitschland te vernederen, en in de brandende Julihitte van 1474 trok het Bourgondisch-Nederlandsche leger op naar den Rijn. Europa raakte in beweging en het zwermde in Karels schitterende legerplaats van doorluchtige gasten. De Graaf van Oldenburg, de Hertogen van Saksen, van Brunswijk, van Mecklenburg en de Koning van Denemarken ontmoetten elkander in de hertogstent; Venetië, Milaan en Savoyje zonden gezanten. De ster van Karel den Stouten schitterde op het hoogste; hij scheen de Napoleon der vijftiende eeuw te worden, en hij was den vloek al lang vergeten, dien de Bisschop van Namen hem drie jaren geleden in het gezicht had geslingerd.

Hij sloeg het beleg voor het volkrijke Neuss, en naast het oude Neuss verrees het nieuwe Neuss, dat Karel liet bouwen. Het kreeg zijn straten, zijn kerken, zijn marktpleinen even goed als het oude Neuss, en de Hertog gaf er aan zijn hooge gasten prachtige feesten. De Bourgondische legerplaats wekte de verbazing van den omtrek; de wereld liep uit, om deze nieuwe stad te zien, en de toeschouwers, die met bewondering naar de geschilderde kerkranken starden, sloegen van schrik een kruis, als zij den knal der Bourgondische donderbussen hoorden.

Karel de Stoute deed zijn uiterste pogingen om de stad te vermeesteren. Hij omringde haar met een gordel van batterijen; hij damde een arm van den Rijnstroom af; hij zette zijn leven meer dan eens op het spel.

Maar het was tevergeefs; hij stootte tegen een granietmuur van burgerheldenmoed en na een beleg van elf maanden kwam men tot een vergelijk. De stad werd onder het gezag van den Pauselijken legaat gesteld, en de Paus tot scheidsrechter aangewezen. Het was een gelukkig gevonden vorm, om den oorlogsroem van Karel den Stouten onaangetast te laten, en, niet in staat om Neuss te veroveren, wendde hij zich naar het Zuiden. Als een lawine viel hij op Lotharingen; hij versloeg Hertog

Réné zonder moeite, en het Bourgondisch-Nederlandsche leger hield zijn triumfantelijken intocht in Nancy, de hoofdstad des rijk.

Twee maanden later — in het hartje van den winter — ging Karel de Stoute met zijn troepen opnieuw op marsch; hij wilde de Zwitsers tuchtigen, en verscheen voor het kasteel Granson. Hij nam het kasteel met storm, en liet de verdedigers aan de burgtinnen opknoopen.

Nu echter werden de Zwitsersche slagorden zichtbaar en de Zwitsers knielden in het aangezicht der vijanden neder. De Bourgondiërs begrepen dat niet; zij barstten uit in een schaterend gelach; „De lafaards smeeiken om genade!” riepen zij.

Doch de trotsche Bourgondische ridders waren er toch niet achter. De Zwitsers knielden, om te bidden; zij riepen met den Psalmzanger: „Onze ziel verbeidt den Heere; Hij is onze hulp en ons schild!” en toen zij oprezen uit het stof, waren zij onoverwinnelijk.

Het slagveld was voor de Bourgondiërs zeer ongunstig; bovendien werden zij door de eigenaardige vechtwijze der Zwitsers in verwarring gebracht, en de geheele legerplaats met de artillerie viel in de handen der overwinnaars.

De smaad, door onbedreven Zwitsersche herders verlagen te zijn, was voor den Hertog erger dan de nederlaag; de bedenkelijke, starre eigenzinnigheid, waarvan zich reeds tijdens het beleg van Neuss de eerste sporen hadden vertoond, openbaarde zich opnieuw en in erger mate. Daags na de ramp van Granson verzekerde hij, binnen veertien dagen opnieuw in 't veld te zullen verschijnen, en hij hield woord. Hij wilde vechten; hij dorste naar wraak. Zijn officieren waarschuwden hem, maar hij was doof voor hun raad; juist de gevaren van een nieuwen veldslag prikkelden hem, om die gevaren te tarten, en hij trok naar het meer Murten, om er door de Zwitsers verpletterd te worden.

Achtduizend van zijn dapperste mannen lagen dood op het slagveld; zijn geslacht ging verloren, en deze verschrikkelijke zomerdag bracht hem aan den rand eener geheele verstomping.

Hij sprak niet meer; hij zonderde zich van alle gezelschap af en werd menschenschuw. Maar toen hem de mare bereikte, dat Hertog René Nancy had heroverd, sprong hij op uit zijn verstomping. Hij had steeds den wijn versmaad, om zijn hartstochtelijk bloed in toom te houden, doch thans dronk hij den wijn — met volle bekken. Hij werd door den hartstocht verteed: een koortsachtige ijver had hem aangetast. Geheel Bourgondië werd één wapensmidse, hij was niet normaal meer; dit zieke brein werd slechts door één gedachte voortgezweept: „Wraak — wraak!”

Hij holde zijn ondergang tegemoet; een zijner vertrouwelingen werd zijn verrader, en zijn huurlingen verlieten hem. Met den moed der wanhoop streed hij tegen een verpletterende overmacht; zijn kleine strijdmacht werd vernietigd, en zijn lijk na twee dagen bij Nancy gevonden. Hij lag met het gelaat voorover in zijn geronnen bloed, vastgevroren in een poel. Hij was bedekt met drie doodelijke wonden; hij was naakt uitgeschud, en de wolven hadden zich met zijn vleesch gevoed. Want het was winter, en de wolven hadden honger.

Hij was 44 jaar geworden, en dit was het droevig einde van zijn tienjarige regeering.

„Richt uw hoofd niet fier naar boven, maar leer door mijn val, dat niets bestendig is!” zoo had hij laten griffen op de koperen kolom van Luik en nu bevestigde hij die aangrijpende waarheid door zijn eigen val.

Al de omstanders waren ontroerd; het was een Godsgericht, dat zij aanschouwden. „Lieve Neef,” zeide Hertog René, terwijl zijn vochtige oogen rustten op het zoo deerslijk geschonden lijk: „gij hebt ons veel kwaads berokkend — moge uwe ziel rust vinden bij God!”

L. P.

BRIEVEN UIT RUSLAND.

II. Dwars door Duitschland.

En nu op reis en den langen tocht aanvaard!

Het eerste gedeelte brengt ons met den D-trein naar Berlijn.

Het is een prachtige najaarsdag. Ons geliefd Hollandsch landschap prijkt, niettegenstaande de kalender de maand November aanwijst, nog in tal van mooie, warme najaars-tinten, helder beschenen door vroolijk zonlicht. Het is een genot naar buiten te zien, een *veemoedig* genot evenwel. Want terwijl wij ons hart ophalen aan het schoon van kleur- en lichteffecten, en aan vaderlandslievende gewaarwordingen, beseffen wij het maar al te goed: het is alles een afscheidsgroet. Wij verlaten den herfst — ons mooie landschap — het vaderland — en snellen tegemoet den winter, dorre, doodsche plekken op den aardbodem en het vreemde, groote land. Aan onderscheiden stations werd ons nog een ander soort afscheidsgroet gebracht: dien van familie en vrienden, die ons allen „een goede reis” wenschten en hartelijk belang stelden in onze avontuurlijke onderneming.

Zoo naderden wij de grens, en werden de eerste onzer reis-documenten, de aanbevelingsbrieven voor de Deutsche Douanen, voor den dag gehaald. Te *Emmerick* verscheen, van dit feit op ons verzoek door een conducteur verwittigd, de eene of andere Deutsche „Groot-Inspecteur,” die ons na lezing van de brieven „*Schön guten Morgen*” wenschte (intonatie en adjectief waren, geloof ik, een hulde aan onze in den brief vermelde waardigheid!) en ons op de meest beleefde wijze de blijde tijding mededeelde, dat niets zou gevisiteerd worden en wij dus ook niet behoeften over te stappen. Dit eerste evenement vonden wij een bemoedigend voortteeken voor de verdere reis.

De uren verliepen, zonder dat de tijd ons lang viel, en voor we het realiseerden dat we reeds een vierde gedeelte van de reis volbracht hadden, kwamen wij 's avonds in Berlijn aan, waar we de reis zouden afbreken, door er 's nachts te blijven.

Van Duitschlands groote hoofdstad zagen wij toen niet veel meer dan de straten, die van het station naar ons hotel voerden en vice versa — eerst in avondlicht en toen, den volgenden dag, in morgenlicht. Wij moesten weer tijdig aan het station zijn, om plaats te nemen in den trein, die ons over de Deutsche grens en dus in Rusland brengen zou. Wij maakten het plan, om op onze terugreis, ook iets van Berlijns merkwaardigheden te gaan zien; nu hadden wij er tijd noch geduld toe.

Het gedeelte van de Noord-Duitsche laagvlakte, waar we nu door spoorden, is weinig bewoond. Pijlsnel ging het langs eindeloze bosschen en heuvelachtige zandgronden. Het was weer een mooie dag, niet zóó helder als de vorige, maar toch met vele van die wonderlijke lichteffecten, waarvan de herfst alleen het geheim schijnt te bezitten. Zwarte zwarte wolken, die donkere schaduwen op den aardbodem wierpen — en helder, schitterend zonlicht daar vlak naast. We stoomden door heirlegers van donkere, statige sparren en lichte, luchtberken, die elkander treffend mooi deden uitkomen, en als het ware een herhaling gaven van het spel van licht en donker aan den hemel en op aarde. Uren lang altijd 't zelfde landschap: golvende gronden in warme paarse, bruinroode en bronzen herfst-tinten, donkergroene sparren en wit-grijze berken, en dat alles blinkend in licht of schuilend in schaduw . . .

Die treffende tegenstelling van licht en duister om ons heen bracht mij allerlei woorden uit de Heilige Schrift te binnen. God heeft, om ons de werking van de krachten zijns Kóninkrijks duidelijk te maken, talloze beelden aan het leven der natuur ontleend. Als wij er op letten zullen wij gedurig zulke beelden in den Bijbel vinden. Trouwens het leven der natuur beslaat in den Bijbel een zéér groote plaats. Met tweeerlei doel brengt God ons in zijn Woord